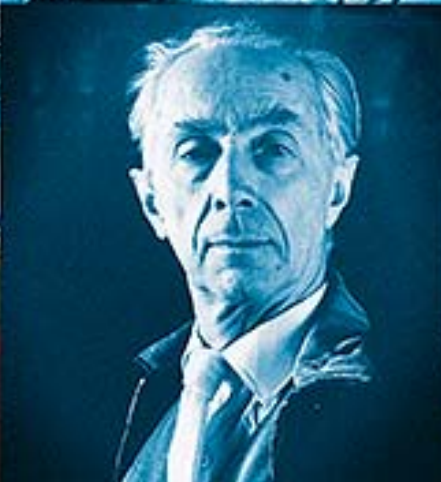


*Litterära platser*  
i Västerbotten & Norrbotten



# Litterära platser

## VÄSTERBOTTEN

Frida Åslund: Umeå / <i>kvarteret Ripan, Backens kyrka</i> .....	4
Sara Lidman: Skellefteå / <i>Missenträsk, Åliden</i> .....	6
Torgny Lindgren: Norsjö / <i>Raggsjö</i> .....	8
Katarina Mazetti: Umeå / <i>kvarteret Ripan, Nya konditoriet</i> .....	10
Bernhard Nordh: Vilhelmina / <i>Marsliden, Fatmomakke</i> .....	12
Per Olov Enquist: Skellefteå / <i>Hjoggböle, Burträsk</i> .....	14
Lars Widding: Umeå / <i>kvarteret Ripan, Döbelns park</i> .....	16

## NORRBOTTEN

Eyvind Johnson: Boden / <i>Björkelund</i> .....	18
Einar Wallquist: Arjeplog / <i>Silvermuseet</i> .....	20
Åsa Larsson: Kiruna / <i>Jukkasjärvi, Kurravaara</i> .....	22
Bengt Pohjanen: Överkalix / <i>Sirillus gård (Tallvik)</i> Pajala / <i>Kassa</i> .....	24
Tornedalsförfattare / <i>Pajala, Övertorneå, Haparanda</i> .....	26
Verkförteckning .....	28

*i Västerbotten och Norrbotten*





## FRIDA ÅSLUND

”Se, det var så att Folkes pappas hus var det näst sista vid den breda, björkkantade gatan i östra stadsdelen, och huset där Fridas mamma och syskon bodde var som sagt det sista. Båda husen hade gröna gårdsplaner och röda uthuslängor med en massa trevliga bodar och skrymslen att leka i. Mellan de båda gårdarna fanns ett rött staket, men på detta var en stätta med två trappsteg, så att barnen kunde springa över till varandra utan att springa ut på gatan och in genom grinden.”

Ur *Folke och Frida*, nyutgåva 2008.

Huset där Frida bodde låg längs nuvarande Kungsgatan i den då nyligen planerade stadsdelen Öst på stan, Folke bodde på andra sidan den nuvarande Pilgatan i kvarteret Ripan. Bebyggelsen hade en delvis lantlig prägel och det bakomliggande stadsplaneidealet var trädgårdsstaden med stora öppna, lummiga tomter.

I Peterson-Bergerhuset kom så småningom Katarina Mazetti att arbeta och i grannhuset växte Lars Widding upp, precis där Frida och Folke lekte.

De två barnen tillhörde lantmäntarsläkter och hade syskon som var betydligt äldre än de själva. Fridas äldre halvbror Helmer tog sig så småningom namnet Osslund och blev ”Hela Norrlands konstnärlige upptäckare”. Folkes äldste bror,

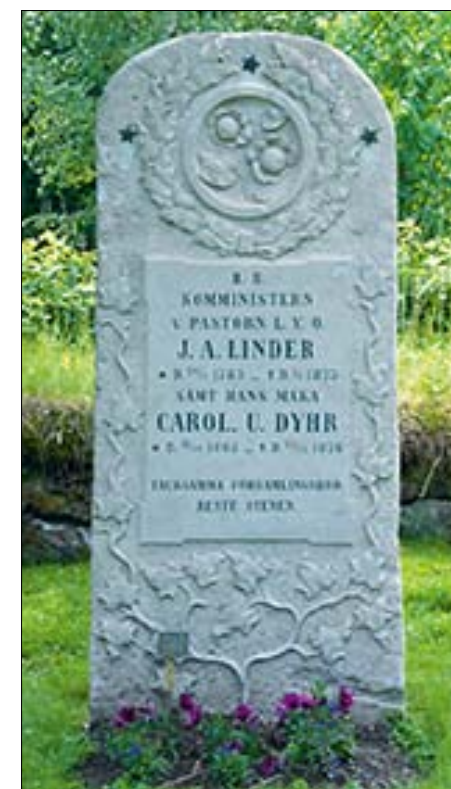
Wilhelm Peterson-Berger, blev en av Sveriges mest älskade kompositörer.

De tre självbiografiska romanerna *Folke och Frida* (1925), *Frida i Per-Nils-gården* (1928) och *Tiden går* (1932) berättar om Fridas barndom och om hur livet gestaltade sig i 1880- och 1890-talens Umeå. Vi får uppleva den stora kyrkbranden julen 1887 och stadsbranden 1888. Efter stadsbranden flyttar Frida med sin familj till Grisbacka och hon får en helt ny värld att upptäcka, bland annat den stora medeltidskyrkan på Backen. Här ligger bland andra hennes morfar begravd, prosten J. A. Linder. Han var kanske Umeås störste kulturpersonlighet under 1800-talet. Han var inte bara präst utan också en flitig författare och arkitekt. Baggböle herrgård, kyrkorna i Holmsund och Hörnefors är bara några exempel på hans verk. Han var även en ivrig förespråkare för måttlighet med alkohol – mer än 21 supar per dag var opassande – om det inte förelåg speciella omständigheter.

Frida, som dog 1937, ligger begravd tillsammans med sina föräldrar på Västra kyrkogården vid gamla lasarettet. Fridas barndomshem finns inte längre kvar, däremot återfinns kulturminnet Peterson-Bergerhuset fortfarande på sin ursprungliga plats. ☞



Peterson-Bergerhuset i korsningen Kungsgatan-Pilgatan. Nedan: På Västra kyrkogården i Umeå ligger Frida Åslunds morfar, J.A. Linder, begravd.



### FÖRFATTAREN

Frida Åslund föddes 1879. Fadern, Daniel Åslund, dog när hon var en ung flicka, och hon kom att växa upp med modern och mormodern. Frida utbildade sig till folkskollärarinna, ett av få yrken som döttrar i borgarfamiljer kunde utbilda sig till. Hon kom sedan under hela sin livstid att verka i Horndal i Dalarna. Hon var en flitig skribent och fram till sin död 1937 hade hon publicerat närmare 20 romaner och mer än 200 noveller. Originalmanuskripten har donerats till Umeå universitet och förvaras på universitetsbiblioteket. Den självbiografiska barnbokstrilogin *Folke och Frida*, *Frida i Per-Nilsgården* och *Tiden går* har getts ut i nyutgåva i två delar: *Folke och Frida* (2008) samt *Fridas nya värld* (2009).

### PLATSEN

Är du nyfiken på Fridas värld? Upptäck den på egen hand genom att ladda ner vandringsguiden på [www.atriumforlag.se](http://www.atriumforlag.se). Den är gratis.



## SARA LIDMAN

De fem romanerna som utgör Jernbaneeposet grundar sig på Erik Lidmans, Sara Lidmans farfar, livshistoria. Erik Lidman, i romanen Didrik Mårtensson, är snällare, det vill säga en av de förbönder som under stora mödor fraktade varor från Skellefteå upp efter snallarvägen mot Arvidsjaur. Didrik har en dröm – här ska byggas en jernbana som ska bringa lycka och rikedom till det inre av Norrland. Jernbaneeposet är berättelsen om små människors storhet och stora människors småkurenhet.

”Och raden av hästar satte sig i gång och kom uppför hela slänten utan att vila. Väl framme gjorde vägen en sväng och kom i skuggan av granskog. För varje lid som hade södersol upprepades detsamma; allt längre sträckor var bara och måste skottas över. Solen värmdes inte ”men nog tär hon på väglaget”. Deras ögon sved. Hästarna svettades och nafsade efter snö från sidorna.”

Ur Vredens barn, 1979

När så kungen äntligen inviger sista delsträckan av Norra stambanan i Jörn den 2 augusti 1894, tre minuter försenad, har Didrik störtats från sin post som bygdens store man, ordförande i kommunstämman och är på väg till Långholmen, satt i konkurs och dömd för bedrägeri med nödhjälpsmedel.

Efter avtjänat straff på tåget hem från Långholmen träffar han jägmästare Bredfelt som liksom en gång i tiden Spadar-Abdon brinner för sitt projekt – utdikning av myrar för nyodling.

”Inom ett halvsekel kommer lilla Ecksträsk att ha vuxit från åtta gårdar till tretti – kanske hundra. Gårdar som kunna föda stora familjer med två tre hästar vardera. Det blir skogsarbetare det! En här av timmerhuggare och flottare! Men alltså kalk ska det till! Tack vare järnbanan kan vi ju nu få upp kalken. Och timotejfrö. Och klöver.”

Ur Järnkronan, 1985

Didrik bosätter sig i Ecksträsk och börjar en ny karriär som nyodlare. Liksom i bland annat sina första romaner *Tjärdalen* (1953) och *Hjortronlandet* (1955) återvänder Sara Lidman här till hembyn Missenträsk. Byn ligger, omgiven av oändliga utdikade myrmarker, upp efter ”snallarvägen” som så småningom kom att omvandlas till tvärbanan Jörn–Arvidsjaur.

Myrodlarna blev ett gigantiskt misslyckande, men ett oavsiktligt resultat var att man på många ställen hittade förhistoriska skidor djupt nere i myrarna. Den äldsta kända skidan som hittats på det sättet är Kalvträskskidan – 5 300 år gammal – som finns utställd på Västerbottens museum. ☞



Sara Lidmans hem i Missenträsk.

### FÖRFATTAREN

Sara Lidman (1923–2004) föddes i Missenträsk. Hon räknas som en av de stora och nydanande språkkonstnärerna i svensk litteratur. Hon debuterade 1953 med romanen *Tjärdalen* som introducerade byn Ecksträsk; i den får läsarna för första gången fick stifta bekantskap med hennes egensinniga prosa, grundad på dialekt och bibelns språk. 1975 påbörjade hon sitt stora verk, Jernbaneeposet, inalles fem romaner om moderniseringen och koloniseringen av Norrland, senare kompletterade med de fristående fortsättningarna *Lifsens rot* (1996) och *Oskuldens minut* (1999). Sara Lidman blev hedersdoktor vid Umeå universitet 1978 och fick professors titel 1999. Hon har även fått ett stort antal litterära priser och utmärkelser.

Sara Lidman-sällskapet har som övergripande syfte att stimulera intresset för Sara Lidmans författarskap och samhällsengagemang genom att verka för utgivning och spridning av hennes texter.

### PLATSEN

Efter en gåva av Sara Lidman disponerar Umeå universitet hemgården i Missenträsk. Husen kan hyras som bostad för forskare och författare med behov av kreativ och avskild arbetsmiljö, för rekreation samt mindre sammankomster/konferenser (max 14 personer). Bokningar görs på Lokalförstörelsensheten vid Umeå universitet, 090/786 53 11.



# TORGNY LINDGREN

I Norra Västerbotten finns två mycket starka traditioner: orgelbyggande och berättande.

Orgelbyggande har naturligtvis rötter i väckelserörelserna men orglarna användes också som världsliga instrument. Ett särskilt utmärkande drag för orglar från Norsjötrakten är den så kallade västerbottensstämman med en mjuk lite vemodig dröjande ton.

Kanske har berättande också en slags västerbottensstämma, eftertänksam och med kvardröjande minnen och fantasier, och *Minnen* (2010) är just titeln på Torgny Lindgrens senaste bok.

I Torgnys Lindgrens bok *Ormens väg på hälleberget* (1982) spelar också orgeln en viktig roll. Fast här har man en enklare orgel – ”harmoniet”. Musiken hjälper mor Tea att klara vardagens bekymmer och även skaffa inkomster för att om möjligt klara betalningarna i handelsboden.

I romanen *Pölsan* (2002) ger sig folkskolläraren Lars Högström och den inflyttade tysken Robert Maser (Martin Bormann) ut på en kulinarisk odysse genom Norsjötrakten för att hitta den perfekta pölsan. I Raggsjö blir de serverade den mest utsökta pölsa av den unge tuberkulossjuka Torgny Lindgren som förklarar att visst finns det en Raggsjöpölsa, ”fast i själva verket

var det mer invecklat än så. Raggsjö var noga taget en sammansmältning av ett antal smärre byar, och varje by hade sin pölsa med egna särdrag och avvikelser, även gårdäckpölsan och brinkenpölsan och kläppenpölsan var väl i grunden Raggsjöpölsor fast aningen annorlunda”.

Just nu pågår ett projekt – Litterär turism i Torgny Lindgrens fotspår – som har syftet att göra litteraturens Raggsjö tillgängligt för allmänheten. ☞

#### FÖRFATTAREN

Torgny Lindgren föddes 1938 i Raggsjö, utanför Norsjö. Han utbildade sig till lärare i Umeå. Han var verksam som adjunkt i samhällsorienterande ämnen fram till mitten av 1970-talet, mestadels i Vimmerby. Torgny Lindgren bor numera i Tjärstad utanför Rimforsa i Östergötland.

Torgny Lindgrens författarskap präglas av hans uppväxt i Västerbotten, av hans intresse för filosofi och av hans kristna tro. I sina texter är han ofta ironiskt samhällskritisk. Efter genombrottet med *Ormens väg på hälleberget* (1982) har hans romaner och noveller sålts i betydande upplagor och även filmats. 1991 invaldes han i Svenska Akademien på stol nummer 9.



*Återuppbyggande av Torgny Lindgrens farmors hus i Raggsjö. Nedre bilden: Linbanan mellan Mensträsk och Örträsk.*

#### PLATSEN

Raggsjö byaförening och Norsjö kommun bygger ett besöksmål i byn, bland annat Torgny Lindgrens farmors sommarhus. Centrum för besöksmålet blir Raggsjö byahus, som kanske stod som förebild för missionshuset i romanen *Norrlands akvavit* (2007). I byahuset kommer det att finnas utställningar, servering och möjlighet att uppleva de speciella miljöerna i både ljud och bild. Här kan man också beställa guidningar.

Besökscentrumet beräknas öppna i juni 2011. För mer information kontakta Anna Hansson via Norsjö kommun 0918/140 00 eller:

anna.hansson@norsjo.se.

Allt eftersom projektet fortskrider kan utvecklingen av besöksmålet följas på [www.raggsjoliden.se](http://www.raggsjoliden.se).

#### LINBANAN

Världens längsta linbana, 13 613 meter, går mellan Örträsk och Mensträsk i Norsjö kommun. Linbanans högsta punkt är 20 meter och den lägsta 7 meter. Det finns möjlighet att åka linbanan året runt, för information: [www.linbanan.com](http://www.linbanan.com).





## KATARINA MAZETTI

”Radio Nordost är inhyst i en köpmansgård från 1700-talet i centrala stan och det är alldeles för litet för vår verksamhet. Nästa år påbörjas ett bygge av ett nytt radiohus, men just nu ser det ut så här: En stor tvåvånings träbyggnad i grågrönt, med knutar och fönsterfoder i gräsgrönt. Brutet tegeltak, tung brun port med små fönster ovanför och en liten ful förstukvist påhängd utanpå i efterhand som en illasittande ryggsäck. Ända till ett par år sedan fanns det kakelugnar i rummen på övervåningen - men de revs ut när de senaste datorerna installerades på varje arbetsplats.”

Ur *Tyst! Du är död!*, 2001

I 15 år arbetade Katarina Mazetti på Sveriges Radios lokalredaktion i Umeå med bland annat det uppmärksammade programmet Radio Ellen. Delar av den här tiden var radion inhyst i Peterson-Bergergården i korsningen av Kungsgatan och Pilgatan. Samma gård som Folke och Frida, huvudpersonerna i en serie böcker av Frida Åslund, hundra år tidigare lekte i.

År 1998 fick Katarina Mazetti ett stort genomslag hos läsare och kritiker med romanen *Grabben i graven bredvid*, som också översattes till ett stort antal språk. När boken sedan gjordes till film av Luleåsonen Kjell Sundvall fick den ett lika succéartat mottagande.

I nästa bok, en kriminalroman, förlade Mazetti handlingen till radiohuset – *Tyst. Du är död!* (2001). Berättelsen är utformad som det slutna rummets gåta, som ytterligare kompliceras av att mordet sker under direktsändning. Offret är en av kollegorna hjärtligt avskydd men populär programledare. Hjältinnan, praktikanten Malla, är den som till slut klurar ut lösningen.

Det är kall vinter, Malla äter sunkiga pizzor och rör sig i de isande vindarna mellan hyreslägenheten, radiohuset och några av Umeås många kaféer, det vill säga de som ännu inte blivit omvandlade till lattetempel. ”Vi satt på Sandbergs konditori och tuggade eftertänksamt på deras fullmatade Napoleonbakelser. (Sandbergs är enda stället i stan där man kan få uppleva sin barndoms konditoribesök, komplett med trötta aspidistror, veckotidningar och galonmöbler. Alla andra fik i stan är omstylade och heter nåt på engelska och serverar arton sorters espresso och amerikanska brownies stora som dasslock. Och man ska sitta på höga pallar tills lärmuskulerna krampar.)”

Ytterligare ett kafé finner dock nåd inför Mallas kritiska blick: ”Jag satt och hängde på Nya Kaféet. (Nya? Det borde K-märkas, i alla fall borde man K-märka deras



Nya konditoriet.

wienerbröd!)”

Sandbergs liksom Café Linnéa, Nykterhetskaféet, Focus och alla andra som en gång var den naturliga mötesplatsen för Umeås ungdom är tyvärr alla borta. Nya Konditoriet dock (i boken *Nya Kaféet?*) finns alltjämt kvar som en sista rest av den kafékultur som en gång fanns i Umeå.

Katarina Mazetti har skrivit ytterligare två böcker med inspiration från Umeå: den tidigare nämnda *Grabben i graven bredvid* och dess fortsättning *Familjegraven* (2005). «

### FÖRFATTAREN

Katarina Mazetti föddes i Stockholm 1944 och växte upp i Karlskrona. Hon studerade i Lund och har en fil.kand. i litteraturhistoria. 1989 fick hon anställning vid Sveriges Radio som redaktör och journalist, bland annat för Radio Ellen och Freja. Hon var bosatt i Sörfors utanför Umeå fram till 2002 då hon återvände till Lund. Besök Katarina Mazettis hemsida: [www.katarinamazetti.com](http://www.katarinamazetti.com).

### PLATSEN

Vandringar i Umeåförfattarnas fotspår arrangeras genom [kulturkontakt@hotmail.com](mailto:kulturkontakt@hotmail.com).



## BERNHARD NORDH

Bernhard Nordh var ursprungligen en statarpojke från norra Uppland som kom att förälska sig i fjällvärlden och speciellt Kultsjödalen dit han ofta återkom. Bakgrundsmaterial till berättelserna *I Marsfjällets skugga* (1937), *Fjällfolk* (1938) och *Undan frostpiskan* (1938) [även utgiven med titeln *Flickan från fjällbyn* (1944)] hämtade han ur verkligheten genom omfattande intervjuer och samtal med folket i byarna.

I sina två böcker om nybyggaren i Marsliden, Lars Pålsson, skildrar Bernhard Nordh med stor akkuratess två perioder under andra hälften av 1800-talet: etableringen av nybygget i Marsliden samt införandet av odlingsgränsen 1867, hela tiden skildrat mot bakgrund av relationerna till den samiska befolkningen. Inflyttningen till Marsliden är ett exempel på det gängse nybyggesmönstret. Man flyttar lite längre in i dalgången – lite högre upp mot fjällen.

Från statens sida var det önskvärt med jordbruksetableringar i fjällområdet. Att ett rationellt jordbruk nättopp var omöjligt att bedriva högt upp i fjälldalarna var något som de centrala myndigheterna vare sig hade kunskap om – eller brydde sig om. För nybyggarna var jakten och fisket livsnödvändigheter.

”Det första Pålsson gjorde i Mars-

liden var att uppföra en bostad av den mest primitiva beskaffenhet. Längre upp bland fjällkullarna var inte skogen berörd av branden, och Pålsson högg stör och släpade ris. Störarna slog han ned i marken på ena sidan om den stora granen, fäste en stång i trädet, svedde vidjor och band fast andra störor till ett snedtak. Mellan störarna flätades granris, så det blev både väggar och tak, och Britta band ihop en stor björkrismatta och lade in golv.”

Ur *I Marsfjällets skugga*, 1937

I den gamla samiska kyrkplatsen Fatmomakke möttes samer och nybyggare och naturligtvis var det bland annat här som de ibland djupa konflikterna kom i dagen.

Än i dag möts man i Fatmomakke, den mer än 300-åriga kapellplatsen vid Ransaråns mynning, och även om det inte kommer till ytan på samma sätt som i Bernhard Nordhs böcker, så lever många av de månghundraåriga konflikterna olösta mellan samisk och storsvensk kultur.

Av den första primitiva kojans finns inget kvar, däremot den enkla stuga som han så småningom kom att bygga. Den välbesökta stugan står öppen sommartid. Många av besökarna kommer från Tyskland där Bernhard Nordh kom att bli en välkänd författare. «



Vy från Marsliden. Nedan: Lars Pålssons stuga.

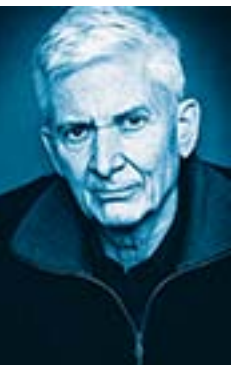
### FÖRFATTAREN

Bernhard Nordh föddes år 1900 i Björklinge i norra Uppland och växte upp som statarbarn. Vid 16 års ålder provade han på att bli rallare och avancerade snart till rallarbas. Vid den här tiden kom han i kontakt med syndikalisterna och började även intressera sig för Norrland. Från 1926 försörjde han sig som författare och kom att umgås i kretsarna kring Folket i Bild och han var nära vän med Jan Fridegård. Vid sin död 1972 hade han publicerat ett 30-tal romaner som gavs ut i stora upplagor och även översattes, framför allt till tyska.

### PLATSEN

Före detta Kyrkans fjällgård i Marsliden har av Norrländska litteratursällskapet och Författarcentrum Norr utsetts till skivlar- och stipendiegård för författare. Marsliden förknippas mest med Bernhard Nordhs romaner om nybyggarfamiljen Lars Pålsson. Även andra författare har hämtat inspiration till sina romaner från platsen. För den som är intresserad av Bernhard Nordh och hans liv och verk finns mer information på Bernhard Nordh-sällskapet hemsida: [www.bernhardnordh.se](http://www.bernhardnordh.se).





## PER OLOV ENQUIST

”Uppe i backen ovanför det gröna huset låg uthuset med vedbod och skithus, eller dass, som vi tillsades att säga. Dasset var det ställe där man kunde läsa Norran i fred, och det var sammanbyggt med vedboden. Det låg ganska högt: öppnade man dörren kunde man se ut över hela dalen, och sjön. Där kunde man sitta länge och höra korna råma.” Ur *Kapten Nemos bibliotek*, 1991

Dasset, med den sammanbyggda vedboden, blir förbindelsen med den jordiska världen borta från bönhusets litanior och de påtvingade syndabekännelserna på lördagarna.

De stora händelserna i *Musikanternas uttåg* har alla förbindelser med dass av olika slag: bakom dasset får Aron grundligt med stryk såsom varande tjallare för bolagsledningen, Nicanor och Elmblad får ännu mera stryk av burträskarna när de vågat sig dit för att agitera och frågan om bolagsdassets byggande eller inte vållar upprörda känslor hos de strejkande på Buresågen: ”Ska socialisterna förbjuda folk att skita nu också! Röt han då till med allt ursinnigare röst, och fann tydligen infallsvinkeln riktig och fruktbar för han spädde genast på med varianten I tycker att skitninga int ha nanting att göra ve striken! Han drog sedan andan djupt och upprört och lät argumentationen kulminera med ett

kraftfullt *I tycker att man ska få skita i fre för strikarna!*”

Ur *Musikanternas uttåg*, 1978

Men dasset kan även betraktas som en symbol för människans förfall och avfall från Gud: ”Sanfrid Gren i Västra Hjoggböle hade som enda i byn två skithus: dasset uppdelat i två avdelningar. Och blev känd för det.”

”Det var en förhävelse att ha två skithus, brukade James Lindgren, som läste ur Rosenius, säga. Och förhävelse straffades av Gud. Och då hjälpte det inte om Människosonen var förebedjare och sa till Gud att gulle dig. Så illa kunde det i alla fall gå om man byggde två skithus.”

Ur *Kapten Nemos bibliotek*, 1991

I de två romanerna *Kapten Nemos bibliotek* och *Musikanternas uttåg* har Per Olov Enquist hämtat bakgrundsmiljön från uppväxtens Hjoggböle. Återkommande motiv är bland andra dasset, grottan och sjön (som man inte längre ser från gårdsplanen) – platser fyllda av ro och förbindelser till en annan värld.

«



Dasset ovanför det gröna huset. Nedan: Ostens hus i Burträsk.



### FÖRFATTAREN

Per Olov Enquist, född 1934, son till folkskollärarinnan i Hjoggböle. Tidigt faderlös uppfostrades han av modern som var aktiv i Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, vilket har satt sin prägel på hans författarskap. Efter studier i Uppsala var han bland annat verksam som kulturkritiker i Svenska Dagbladet. Han debuterade som författare 1961 och har skrivit ett 20-tal romaner och ett 10-tal dramer med mera. Per Olov Enquist har fått motta en stor mängd nationella och internationella priser och utmärkelser för sitt författarskap. Hjoggböletrakten har fostrat ytterligare författare: Anita Salomonsson, Kurt Salomonsson, Hjalmar Westerlund. Per Olov Enquist ger i *Ett annat liv* (2009) även Stieg Larsson en anknytning till byn.

### PLATSEN

I Sjöns bönehus, intill Per Olov Enquists barn- domshem, har inretts ett besökscenter med information kring författarna i Hjoggböle. För mer information: [www.forfattarbyn.se](http://www.forfattarbyn.se) eller Gunnar Hedman 0910/801 92.

”Många gånger har jag försökt att, med tungan, förstå det speciella med denna ost. Men den är som kustlandet. Nästan ögästvänligt skarp, inte ögonblickligen charmerande, men samtidigt som att tugga granskott om våren när den är ljusgrön. Denna ost är svårtolkad, inte inbjudande till ögonblicklig kärlek; men den fångar in, och sedan är man fast.”

Ur Per Olov Enquists förord i *Med smak av Västerbotten: Ett möte med mat, människor och miljöer*, 2003.



## LARS WIDDING

Lars Widding använde sig av sin ungdoms Umeå, dels i den så kallade småstadskrönikan om Umeå från 1930-talet till andra världskrigets slut, utgivna 1978–1981, dels i ungdomsromanerna *Inga stormar än* (1950) och *Sista sommarlovet* (1952). Småstadskrönikan bygger delvis på kända gestalter i dåtidens Umeå och många tycker sig känna igen dem. Särskilt utpekade är bland andra Thorsten Hellström, chef för MoDo:s förvaltning och Sigrid Holmström, legendarisk restaurangchef på Sävargården.

”Och mycket riktigt: strax bortom kyrkan reste sig den bruna trävillan och vände den mäktiga fasaden och ena långsidan mot trottoarerna. Långsamt gick hon genom en gnisslande grind in på gården och förundrades över de sinnrika, snirklade snickerierna, som ramade in den stora farstubron, tog stegen uppför trappan, hann upptäcka att hela gården var inbyggd med låga flyglar och uthus, som hade så breda dörrar att de säkert tjänstgjort som vagnslider, och ringde på dörren.”  
Ur Pigan och härligheten, 1978

Dörren hon ringer på går till patron Sullivans residens och hon gör misstaget att ringa på huvudporten i stället för köksdörren intill. Huset som porträtteras här är idag ett byggnadsminne, den så kallade Ringstrandska villan byggd för

MoDo:s förvaltare.

En av huvudpersonerna i roman-sviten är Ville Sandin, ”oäkta” son till stadsfiskalen. I romanen bor familjen Sandin i vad som Widding kallar den ”Donnerska gården”. Någon sådan gård har aldrig existerat. I stället har han gjort ett något förvrängt porträtt av sitt eget barndomshem i kvarteret Ripan vid dåtida Nytorget. I samma kvarter finns även Peterson-Bergergården där Frida Åslunds romanhjältar Folke och Frida busade och där Katarina Mazetti arbetade vid Sveriges Radios lokalredaktion.

Ville är något av ett alter ego till Widding. Mycket av det som Ville upplever i romanerna beskriver Widding som sin egen barndom i memoarboken *Min historia* (1983), händelser som i lätt omstuvad form även återkommer i ungdomsromanerna.

Ripornas gård, som Lars Widding kallar sitt barndomshem, ligger fortfarande kvar i hörnet av Kungsgatan och Nytorrgsgatan. Det byggdes ursprungligen på 1870-talet av en fångevaldiger på fängelset. Innan länsstyrelsen byggdes låg här ett torg, Nytorget, där om sommaren resande cirkusar slog upp sina tält och där om vintern det spoldes iskanor. ☞



Ringstrandska villan. Nedan: Monument i Döbelns park.

### FÖRFATTAREN

Lars Widding föddes 1924. Fadern drev en juridisk byrå och hade gift sig med en flicka ur Umeå-societeten. Efter studentexamen enrullade sig Widding i flygvapnet, men fick avbryta utbildningen till fältflygare på grund av TBC. På Österåsens sanatorium kom han i kontakt med litteratur och bestämde sig så småningom att bli författare. Genom åren kom han att producera ett 40-tal romaner, otaliga noveller, tidnings- och tidskriftsartiklar, radio- och TV-shower och han anlätades ofta som filmanusförfattare. Lars Widding blev Umeås förste hedersmedborgare och efter hans död 1994 donerades hans manuskript och arkiv till Västerbottens museum där man har byggt upp ett faktarum kring Lars Widding i Umeåutställningen.

### PLATSEN

Västerbottens museum: [www.vbm.se](http://www.vbm.se).  
Telefon 090/17 18 00.  
Stadsvandringar i Umeåförfattarnas fotspår arrangeras genom:  
[kulturkontakt@hotmail.com](mailto:kulturkontakt@hotmail.com).  
Telefon 070/556 55 33.





# EYVIND JOHNSON

I Björkelund, Boden, finns flera hus från 1900-talets början och här finns den lilla bagarstugan där nobelpristagaren Eyvind Johnson föddes år 1900.

Det är lätt att känna av sekelskiftet här med slingrande trånga gator och rester från äldre jordbruk och den då framväxande staden i staden.

År 1904 flyttade familjen till Vinterstigen och blev granne med Rosts, Eyvind Johnsons moster och hennes make. Än idag finns de båda husen kvar och de är utmärkta med minnestavlor.

När Eyvind Johnsons far blev sjuk i stendammslunga, en inte ovanlig sjukdom bland stenarbetare och rallare, förändrades familjens liv. Eyvind Johnson växte upp hos Rosts och man kan förstå författarens ord när man står på vägen mellan de två husen: ”Jag gick bort fast jag gick hem och gick hem ibland när jag gick bort.”

Björkelund är alltså Eyvind Johnsons uppväxtmiljö. På bagarstugans gård finns en anslagstavla med bilder på familjen och berättelser om olika händelser i författarens liv. Här kan man bland annat läsa om när Eyvind Johnson och kamrater springer i kapp till bäcken. Pojkarna kommer fram samtidigt nästan svimfärdiga efter ansträngningen. Detta minns han nästan 50 år se-

nare när han, för att imponera på en kvinna, löper i Delfis antika stadion.

Eyvind Johnson lämnade Norrbotten 1919 för resor i Europa och bodde vid sin död, den 25 augusti 1976, i Stockholm. Bengt Russberg skrev påföljande dag i Norrländska Socialdemokraten:

”Han var vår, europén och kosmopoliten, hedersdoktor och Nobelpristagaren. Här i norr fanns ändå hans rötter. Hela länet sörjer sin störste i diktens värld.”

Årligen anordnar Eyvind Johnson-sällskapet en minneshögtid på hans födelsedag den 29 juli. ☞

## FÖRFATTAREN

Eyvind Johnson skrev uppemot 50 böcker och några av dessa publicerades efter hans död. Dessutom var han en flitig brevskrivare, reseskildrare och han skrev krönikor för bland annat Norrländska Socialdemokraten. Många av dessa dokument har getts ut, exempelvis i den fina samlingen *Resebrev 1921–1952* (2006).

År 1957 invaldes Eyvind Johnson i Svenska Akademien på stol nummer 11. År 1974 tilldelades han Nobelpriset tillsammans med Harry Martinson. Eyvind Johnson fick priset för ”... en i länder och tider vittskådande berättarkonst i frihetens tjänst.” En behändig introduktion till Eyvind Johnsons liv och författarskap finns i *Upplevelse av Norrbotten* (1999) av Åke Leif-Lundgren och Bert Linné. Bodens kommun delar ut ett pris till minne av bygdens stora författare: Eyvind Johnson-priset som delas ut till ett konstnärligt intressant författarskap.

Eyvind Johnson-sällskapet:  
[www.eyvindjohnson.org](http://www.eyvindjohnson.org).



*Vandring i spåren av Eyvind Johnson.*

## PLATSEN

Vid järnvägsstationen börjar en stadsvandring som utgår från *Vinterresa i Norrbotten* (1955) där författaren skriver om människor och miljöer från ungdomsåren. Promenaden har åtta tittskåp med fotografier och utdrag ur hans böcker. Här finns också teorier om vilka Bodenplatser som finns i författarens verk.

Läs om stadsvandringen på nätet:  
[www.bibblo.se/boden/blog](http://www.bibblo.se/boden/blog).

Du hittar vandringen i vänstermenyn under Eyvind Johnson.

Miss inte parken vid Kungsbron där minnesmärket Gestalt i norr, av Berto Marklund, restes vid 100-årsjubileet år 2000. Eyvind Johnson finns också porträtterad i kyrkan, centrala Boden, på en stor muralmålning av Simon Sörman.

Besök bagarstugan: åk Stationsgatan förbi järnvägsstationen i riktning mot Svartbjörnsbyn, sväng höger vid Eyvind Johnsons väg. Stugan har sommaröppet men kan bokas året om för guidningar. Bodens turism, 0921/624 10. Bodens stadsbibliotek, 0921/624 80.



*Vinterstigen: huset i förgrunden där Eyvind Johnson växte upp hos familjen Rost, huset i bakgrunden där hans föräldrar och syskon bodde.*



# EINAR WALLQUIST

Året är 1922 och en ny doktor kommer till "ödemarksbyn" Arjeplog, belägen vid sjön Hornavan, att som ensam läkare ansvara för ett område stort som Belgien. Doktor Einar Wallquist är endast 26 år och näst intill oerfaren som läkare och med livet i ödemarken.

I en av novellerna i debutboken *Kan doktorn komma?* (1935) beskriver han en resa, som företogs med häst och släde, till en patient:

"Då vi kommo ut på en liten tjärn, ställde sig gubben bakpå för att få åka en bit. Det var så förunderligt vackert med rimfrost på träden och rätt fram en guldgul måne, som sakta lyfte sig över myrkanten, stor och rund och vänligt mysande. Här på tjärnen blev Algot osäker om vägen, och den fämälde ynglingen vände sig till den bakpå hängande, evinnerligt pratande gubben och frågade, vart han skulle styra hästen. Nätt och jämnt avbrytande sin mot mig riktade svada röt gubben:

– Håll åt månan, Algot!

Och Algot höll åt månan, och vi kommo rätt."

Idag är det enklare att ta sig till Arjeplog men kanske skiner månen lika vackert nu som då.

Doktorn färdades vida omkring Arjeplog och många gånger övernattade han hos sina patienter eftersom inga andra alternativ stod till buds. Det är dessa resor och mö-

ten som ligger till grund för Einar Wallquists litterära produktion.

För den som vill fördjupa sig i Einar Wallquists kulturhistoriska arv finns mycket att ta del av i Arjeplog. Han grundade Silvermuseet och här finns, utöver den imponerande silversamlingen, utställningar om människors villkor och vardagsliv i början av 1900-talet.

Einar Wallquist bodde i en villa inte långt från Silvermuseet fram till sin död 1985. Doktorsvillan, som är intakt sedan författarens dagar, kan bokas för guidade visningar. Här finns skrivbordet kvar där han författade sina noveller och andra alster, här finns hans imponerande boksamling innehållande uppemot 3 000 böcker och här finns rummet där nuvarande kungen övernattade i en tid efter kröningen. «

#### FÖRFATTAREN

Einar Wallquist gav ut flertalet böcker med berättelser och noveller, men även fackböcker. Hans skönlitterära böcker är översatta till andra språk och debutboken filmatiserades. Einar Wallquist var dubbel hedersdoktor vid Umeå universitet: filosofie och medicine.

#### PLATSEN

Silvermuseet på Storgatan 20 är centrum för Einar Wallquists verk. Här finns den imponerande silversamlingen och dessutom en fin presentshop med lokalt hantverk och litteratur om och från Arjeplogsområdet. Via Silvermuseet kan man även boka visning av Doktorsvillan, ring 0961/145 00 eller besök Silvermuseets reception. [www.silvermuseet.arjeplog.se](http://www.silvermuseet.arjeplog.se).



Författarens skrivbord i doktorsvillan. Nedan: Silvermuseet, Arjeplog.





## ÅSA LARSSON

”När hon står där framme vid altaret ser hon nedre delen av orgeln. Den är nästan helt skymd av sträv-kistan, en avbalkning i trä som går tvärs över kyrkorummet från taket och ner en tredjedel av takhöjden. Men nedre delen av orgeln ser hon. Och hon ser ett par fötter hänga ner framför orgelläktaren.” Det var här, i Jukkasjärvi kyrka, som Åsa Larsson lät hänga prästen Mildred Nilsson i *Det blod som spillts* (2004).

Åsa Larsson förlägger sina mord till Kiruna med omnejd och dessa väljer hon med omsorg. Ibland ber hon sin far om hjälp, som när hon sökte en sjö tillräckligt djup för att dölja ett flygplan inför den fjärde deckarromanen *Till dess din vrede upphör* (2008). Vittangjärvi, blev hennes fars svar.

Därifrån inleds boken med en iskall och plågsam skildring av två ungdomars drunkningsdöd.

Åsa Larssons huvudperson är juristen Rebecka Martinsson som arbetar i Stockholm men som återvänder till Kiruna, allt oftare efter första romanen. Rebecka bor i sin älskade farmors hus i Kurravaara, vid en vik vid Torneälven.

”– Jag vill stå här ute på gården och kitta fönstren och emellanåt bara lyfta blicken och se ut över älven. Jag vill dricka kaffe på min förstubro på sommarmorgnarna innan jobbet. Jag vill skotta fram bi-

len på vintern. Jag vill ha frostrosor på mina köksfönster.”

Så vill hon ha det, Rebecka, när hon inte dras in i olika mordutredningar.

I den femte boken, med beräknad utgivning våren 2011, med den suggestivt bibliska titeln *Till offer åt Molok*, har handlingen förlagts till Hjalmar Lundbohmgården. Det är allmänt känt att det spökar i gården och Åsa Larsson vet varför. Allt enligt författaren själv. Hjalmar Lundbohm var LKAB:s förste disponent.

I Åsa Larssons böcker finns autentiska platser beskrivna, men med författarens rätt att ta bort eller lägga till. ☞

### FÖRFATTAREN

Åsa Larsson är född och uppvuxen i Kiruna och bor nu i Mariefred. Hon har jobbat som skattejurist och var föräldraledig när hon ville roa sig med något. Det blev att skriva böcker. Författarens farfar var den legendariske skidåkaren ”Kiruna-Lasse”, Erik Larsson, som vann olympiskt guld 1936 i Garmisch-Partenkirchen.

### PLATSEN

Jukkasjärvi ligger knappt två mil från Kiruna. Här finns den omtalade och fantastiska 1600-talskyrkan med Bror Hjorts färgstarka altartavla. Och här i Jukkasjärvi finns också det världsberömda Icehotel.

Kurravaara ligger en mil från Kiruna. Hjalmar Lundbohmgården ligger i centrala staden, Ingenjörsgatan 2. Kiruna turistbyrå: 0980/188 80.



Del av altartavlan i Jukkasjärvi kyrka. Nedan (t v): Hjalmar Lundbohmgården. Nedan (t h): Åsa Larssons Kurravaara.





## BENGT POHJANEN

De uppmärksammade och rosade romanerna *Smugglarkungens son* (2007) och *Tidens tvång* (2009) har gett skjuts åt visningarna av smugglarlandet Kassa vid Torne älv i Pajala kommun, Tornedalen.

Här finns bussturer som följer älven utifrån smugglarböckerna. Älven, som bildar gräns mellan Sverige och Finland, var tidigare inte en gräns som skiljde människor från varandra. Tvärtom förenade den människor som bodde på ömse sidor. Och naturligtvis var den av största betydelse för smuglingen.

Det är författaren Bengt Pohjanen själv som guidar besökarna i Kassa och på barndomsgården. En av de skrönor man kan få höra är den om författarens födelse. Av olika skäl fick man problem med budet till barnmorskan och till slut återstod endast morbror Armas. Armas hade varit på internat några år i Piteå för att lära sig svenska, dåtidens omskrivning för psykiatrisk avdelning. Dessutom var morbrodern begiven på alkohol. Armas cyklade för att hämta barnmorskan Hilma, som väjde över hundra kilo.

”Hilma placerades på pakethållaren. Sedan bar det av norrut. Styrstångsfillan hade tilltagit en aning. Till Hilmas förskräckelse svor han som en almanacksredaktör i december. [...] Ekipaget fick sladd i gruset. De for rätt in i väggen.

Hilma skrapade ansiktet och de bara benen. Arg var hon förstås med alla sina hundra kilon och menade på att Armas inte kunde vara riktigt hundra, vilket denne villigt medgav. Han hade ju papper på det också, med legitimerat sigill bekräftat, vilket inte var allom givet.”

Denna cykel har författaren i sin ägo.

– Kanske Sveriges mest litterära cykel, undrar han.

Bengt Pohjanen förknippas starkt med meänkieli som sedan år 2000 är ett av Sveriges fem officiella minoritetsspråk. Han gav ut den första bok som skrivits på meänkieli (*Lyykeri* 1985) och har gett ut allt från grammatikor till operalibretton på meänkieli. Hans insatser för språket är ovärderliga!

På gården Sirillus vid Kalix älv i Överkalix ligger den ortodoxa kyrkan som Bengt Pohjanen byggt. Kyrkorummet är inspirerat av den rysk-ortodoxa kyrkan och det är inte enbart mässor som lockar turister. Författaren tar emot besökare i kyrkorummet och drar sina oefterhärmliga skrönor. Här kan man också köpa författarens böcker, översatta till flera språk, och se ikonutställningen som Monica Pohjanen har målat. ☞



Den rysk-ortodoxa kyrkan i Tallvik, Överkalix, samt författaren på Sveriges kanske mest litterära cykel.

### FÖRFATTAREN

Bengt Pohjanen debuterade 1979 och har gett ut ett trettio-tal böcker. Han har skrivit för både vuxna och unga. Det har blivit romaner, noveller, dikter, filmmanus, visor, faktaböcker, operalibretton, grammatik för meänkieli.

### PLATSEN

För att boka visningar kontakta författaren på 070/567 75 29 eller [bengt.pohjanen@sirillus.se](mailto:bengt.pohjanen@sirillus.se). Vägen till gården Sirillus i Överkalix är skyltad med Katolsk kyrka; gården ligger i området Tallvik. Byn Kassa ligger efter väg 99 mellan Övertorneå och Pajala. [www.sirillus.se](http://www.sirillus.se)



Interiör från kyrkan.



# TORNEDALSFÖRFATTARE

Torne älv har genom historien för-  
enat människor, aldrig skilt dem åt.

När älven 1809 blev gränsälv för-  
svårades kontakterna, men de har  
inte upphört. Än idag har männis-  
korna i dalen, Kiruna, Pajala, Över-  
torneå, Haparanda, nära relationer  
med sina grannar på den finska  
sidan. Torne älv är en förenande,  
livgivande, inkomstbringande och  
äventyrsskapande ådra mellan de  
två länderna. Om det kan man läsa  
i många av de böcker som skrivits –  
och skrivs – av bygdens författare.

Tornedalen kan stoltsera med  
många spännande författarskap.  
Historien börjar med Antti Keksi  
som levde på 1600-talet. Hans kvä-  
den sjungs än i dag. Bland de mer  
sentida författarna märks Bengt  
Pohjanen, Gerda Antti, Hilja By-  
ström, David Vikgren, Gunnar  
Kieri, Mona Mörtlund, Ester Cull-  
blom, Mikael Niemi, Bengt Koste-  
nius och många fler.

Hilja Byström, född Kallionemi,  
var den som först skildrade Torne-  
dalen skönlitterärt, det gjorde hon  
med novellsamlingen *Ett år i Järvi*  
(1932). Hon levandegör konflik-  
ten mellan gamla traditioner och  
ungdomens intressen samt skapar  
också flera starka kvinnoporträtt i  
sina verk. Debutboken inleds med  
en överraskande bild av ett förhål-  
lande mellan man och hustru i Tor-  
nedalen.

”– Nå, Mari. Vakna, så får du kaf-  
fe!

Smeden håller upp den sömnja-  
gande drycken och går för att väcka  
sin bättre hälft, som åtnjuter den  
för Tornedalens husmödrar säll-  
synta förmånen att varje morgon  
få kaffe på sängen. Mari gläntar på  
ögonlocken, gäspar och sträcker  
på armarna. Sängen är ljuvlig men  
klockan obeveklig.”

Hilja Byströms författarskap har  
återupptäckts och romanen *Byn*  
(1940) har tryckts i en ny upplaga  
(Barents Publisher, 2008). Det är  
författarens skildringar av Torne-  
dalen, dess människor, naturen  
och modernitetens intåg i byn,  
som främst fascinerar. Sommaren  
2008, till minne av Hilja Byströms  
100-årsdag, gavs musikkoncerten  
*Sånger från Matojärvi* vil-  
ken är baserad på författarens tex-  
ter.

Den som vill lära känna Hilja By-  
ströms – och andra tornedalsförfat-  
tares – värld lite närmare, kan följa  
med guidade bussturer längs Torne  
älv.

På Nordkalottbiblioteket i Över-  
torneå finns en imponerande sam-  
ling litteratur om området för spe-  
cialintresserade. De äldsta böckerna  
är från 1600-talet och många av ra-  
riteterna kan läsas på bibliotekets  
hemsida i digital form. Den unika  
samlingen kompletteras med press-



Torne älv vid Jukkasjärvi.

klipp, släktforskningsarkiv samt  
ljud- och bildarkiv. Och naturligt-  
vis finns här ett porträtt av Hilja  
Byström, signerad Monica Pohja-  
nen. ☞

#### FÖRFATTARNA

Antti Keksi, Bengt Pohjanen, Gerda Antti, Hilja  
Byström, David Vikgren, Gunnar Kieri, Mona  
Mörtlund, Ester Cullblom, Mikael Niemi, Bengt  
Kostenius med flera.

#### PLATSEN

För litterär guidning ring Marita Mattsson-Barsk  
0927/770 37, 070/345 09 02 eller via e-post:  
marita.mattsson@barsk.se  
För visning och besök på Nordkalottbiblioteket  
ring 0927/720 00. Biblioteket ligger på Mataren-  
givägen 24, mitt emot busstationen och kyrkan i  
Övertorneå.  
www.bibblo.se/overtornea/blog.  
Övertorneå turistbyrå 0927/100 44.



Ur Edward Daniel Clarkes bok *Travels in vari-  
ous countries of Europe, Asia and Africa* (London,  
1819). Ett av Clarkes resmål var Nordkalotten,  
som han skildrar nyfiket och intresseväckande.

## VERKFÖRTECKNING (URVAL)

### FRIDA ÅSLUND

Folke och Frida, nyutgåva 2008  
Fridas nya värld, nyutgåva 2009

### SARA LIDMAN

Din tjänare hör, 1977  
Vredens barn, 1979  
Nabots sten, 1981  
Den underbare mannen, 1983  
Järnkronan, 1985

### TORNGY LINDGREN

Ormens väg på hälleberget, 1982  
Hummelhonung, 1995  
Pölsan, 2002  
Maten, 2003, tillsammans  
med Ella Nilsson  
Dorës bibel, 2005  
Norrlands akvavit, 2007  
Minnen, 2010

### KATARINA MAZETTI

Grabben i graven bredvid, 1998  
Tyst! Du är död!, 2001  
Familjegraven, 2005

### BERNHARD NORDH

I Marsfjällets skugga, 1937  
Fjällfolk, 1938  
Nybyggarna vid Bäversjön, 1942  
Starkare än lagen, 1943  
Flickan från fjällbyn, 1944

### PER OLOV ENQUIST

Musikanternas uttåg, 1978  
Nedstörtad ängel, 1985  
Kapten Nemos bibliotek, 1991  
Lewis resa, 2001  
Boken om Blache och Marie, 2004  
Ett annat liv, 2009

### LARS WIDDING

Inga stormar än, 1950  
Sista sommarlovet, 1952  
Majors avsked, 1969  
*Småstadskronikan*  
Pigan och härligheten, 1978  
Herrskapet och evigheten, 1979  
Längesen förbi, 1980  
Då tystnar sången, 1981

### EYVIND JOHNSON

Stad i mörker, 1938  
Strändernas svall, 1946  
Romanen om Olof 1945  
Vinterresa i Norrbotten, 1955  
Hans Nådes tid, 1960

### EINAR WALLQUIST

Kan doktorn komma? 1935  
Lappmarksdoktor, 1936

### ÅSA LARSSON

Solstorm, 2003  
Det blod som spillts, 2004  
Till dess din vrede upphör, 2008  
Till offer åt Molok, 2011

### BENGT POHJANEN

Lyykeri, 1985  
Dagning Röd, 1988  
Trevliga djävlar, 2003  
Smugglarkungens son, 2007  
Tidens tvång, 2009  
Meänkieli rätt och lätt, 2005, tillsammans med Eeva Muli

### *Tornedalsförfattare*

### GERDA ANTTI

Kväll efter kväll, 1965  
Inte värre än vanligt, 1977  
Min man David, 2008

### HILJA BYSTRÖM

Ett år i Järvi, 1932  
Byn, nyutgåva 2008

### ESTER CULLBLOM

Olga – Kejsarinnan av Kumma-  
vuopio, 2004  
Berta och byn. En kvinnas liv  
i Tornedalen, 2007

### GUNNAR KIERI

Av dig blir det ingenting, 1976  
Jag ska ändå inte stanna, 1978  
Pil med järnskodd spets, 1990  
Finnmarken brinner – Ruija pallaa,  
2010

### BENGT KOSTENIUS

Kuolema karhuunpesässä, 2008  
Döden sover, 2009

### MONA MÖRTLUND

Jag passerar Juhonpieti när rallar-  
rosen blommar, 2001  
Mörtlunds Mona, 2009

### MIKAEL NIEMI

Näsblod under högmässan, 1988  
Populärmusik från Vittula, 2000  
Skjut apelsinen, 2010

### DAVID VIKGREN

Anttikeksiskväde, 2010  
Folkmun, 2011

Mer om författarna från Norrbotten kan du läsa om på Norrbottens länsbiblioteks litteratursida:  
[www.norrbottensforfattare.se](http://www.norrbottensforfattare.se)

## LITTERÄR TURISM I NORR

Projektet *Litterär turism i norr* har arbetat med att stötta, utveckla och marknadsföra den litterära turismen i Norrbottens och Västerbottens län. Med litterär turism avses turism kopplad till historiska eller nu levande författare samt fiktiva litterära gestalter och litterära landskap.

Såväl nationellt som internationellt har det blivit vanligt att resa i författares och litterära gestalters spår. Ett exempel på litterär turism i Sverige är Ystad där det finns möjlighet att gå litterära vandringar i Henning Mankells kriminalkommissarie Wallanders fotspår. I Vimmerby finns turism kring Astrid Lindgrens författarskap.

Exempel på litterär turism i Norrbotten är guidade turer längs Torne älv om Tornedalens många författarskap, och stadsvandringar i Eyvind Johnsons spår samt besök i

Eyvind Johnson-stugan i Boden. I Västerbotten kan man till exempel åka till Raggsjö, i Norsjö kommun, och beskåda det landskap som förekommer i Torgny Lindgrens romaner samt besöka platser från författarens uppväxt. I Umeå erbjuds stadsvandringar med litterärt tema där det berättas om Katarina Mazetti, Lars Widding och Frida Åslund.

*Litterär turism i norr* är ett EU-projekt som startade 2008 och avslutas i april 2011. Projektet omfattar Västerbottens- och Norrbottens län och syftet är att utveckla den litterära turismen i de båda norrlandslänen. Förutom Europeiska regionala utvecklingsfonden, delfinansieras projektet av Västerbottens läns landsting, Norrbottens läns landsting, Skellefteå och Umeå kommuner. ¶



En investering för framtiden



Författarporträtten är tagna av följande fotografer:

Frida Åslund. Foto: Forskningsarkivet, Umeå universitet.

Sara Lidman. Foto: Fotoarkivet, Västerbottens museum

Torgny Lindgren. Foto: Thron Ullberg

Katarina Mazetti. Foto: Alfabet förlag  
Bernhard Nordh. Foto: Bernhard Nordh-sällskapet

Per Olov Enquist. Foto: Ulla Montan

Lars Widding. Foto: Fotoarkivet, Västerbottens museum

Eyvind Johnson. Foto: Bodens kommun

Einar Wallquist. Foto: Silvermuseets bildarkiv

Åsa Larsson. Foto: Erja Lempinen

Bengt Pohjanen. Foto: Kjell Öberg

Bilden på sidan 31 är tagen av Maria Öman.

Texter & foton i Västerbottensdelen: Lars Flodström

Texter & foton i Norrbottensdelen: Maria Öman

Litterära platser i Västerbotten & Norrbotten är utgiven av Litterär turism i norr.

Projektägare: Länsbiblioteket i Västerbotten.

Redaktör & grafisk form: Peo Rask

Redaktionskommitté: Styrgruppen för litterär turism i norr.

Digital bildbearbetning: Stig Ahlstrand

Omslag: Mikael Heinonen

Tryck: Bulls Graphics, Halmstad, 2010



Att resa i och med litteraturen är att finna nya platser. I den här foldern finner du några av de litterära platser som finns i Västerbotten och Norrbotten, till exempel Sara Lidmans hus i Missenträsk eller Eyvind Johnsons i Björkelund, Boden.

*Trevlig läsning, trevlig resa!*

